

**Zorgen voor de veiligheid van pleegkinderen:
Onderzoek bij Trias**

Samenvatting

De Inspectie jeugdzorg heeft in de tweede helft van 2008 landelijk onderzoek gedaan bij pleegzorgaanbieders naar de veiligheid van pleegkinderen. De onderzoeksvraag die hierbij centraal stond is of de pleegzorgaanbieders systematisch zorg dragen voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen. Het onderzoek richt zich op twee thema's: de screening van pleeggezinnen op mogelijke veiligheidsrisico's en het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen. Het onderzoek bestond uit een beleidsanalyse en een praktijkonderzoek.

Pleegkinderen hebben recht op een veilige plek in het pleeggezin waarin zij opgroeien. Zij dienen beschermd te zijn tegen alle vormen van mishandeling binnen het pleeggezin en er dient zicht te zijn op mogelijke veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin. Van pleegzorgaanbieders verwacht de inspectie dat zij risicovolle situaties voor pleegkinderen tot een minimum beperken. Zij dienen hiertoe (aspirant) pleeggezinnen te *screenen* op mogelijke veiligheidsrisico's en zij dienen *toezicht* te houden op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin, door onveilige situaties te signaleren en mogelijke veiligheidsrisico's voor pleegkinderen in te schatten.

De inspectie verwacht van pleegzorgaanbieders dat zij dit *systematisch* doen door te zorgen voor beleid van voldoende kwaliteit én door te zorgen dat medewerkers dit beleid adequaat in de praktijk brengen.

De inspectie komt tot het volgende eindoordeel over Trias.

1. *Het systematisch screenen van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* voor de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's is onvoldoende.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's *door medewerkers* matig. De medewerkers hebben wel oog voor de veiligheid van het kind, maar dit hangt nog teveel af van de kwaliteiten van de individuele medewerker.

2. *Het systematisch toezicht houden op de veiligheid van pleegkinderen is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* voor het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen is onvoldoende.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen *door medewerkers* matig. De medewerkers zijn zich wel bewust van risico's en letten hier ook wel op, maar er is te weinig sprake van het systematisch kijken naar de veiligheid van pleegkinderen.

Daarnaast heeft de inspectie een zorgelijk knelpunt geconstateerd rondom de plaatsing van pleegkinderen in netwerkgezinnen. Deze kinderen verblijven vaak geruime tijd in een netwerkgezin zonder dat de geschiktheid en veiligheid van het gezin adequaat is ingeschat door bureau jeugdzorg en/of Trias. Ook is dan onduidelijk door wie en op welke wijze er toezicht op de veiligheid van de kinderen wordt gehouden. Dit houdt risico's voor de kinderen in.

De inspectie doet de volgende aanbevelingen:

Aan Trias

- Maak een verbeterplan (inclusief termijnen) om te komen tot:
 - beleid voor de *screening* op veiligheidsrisico's van het pleeggezin;
 - beleid voor het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen binnen pleeggezinnen;
 - implementatie van het beleid in de dagelijkse praktijk van screening en toezicht houden;
 - transparante verslaglegging in de dossiers, ook van veiligheidsrisico's. Maak gebruik van contactjournaals.
- Neem in het concept samenwerkingsdocument met Bureau Jeugdzorg een verantwoordelijkheidsverdeling op over wie wat doet om zicht te houden op de veiligheid van pleegkinderen vanaf het moment dat de kinderen in een (netwerk of bestands)gezin zijn geplaatst.

Aan de provincie Overijssel

- Maak afspraken met Trias over het verbeterplan en over de afspraken tussen Trias en bureau jeugdzorg;
- Zie toe op een spoedige uitvoering van het verbeterplan en de totstandkoming van de afspraken tussen Trias en Bureau Jeugdzorg.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	7
Hoofdstuk 2 Oordeel en onderbouwing.....	9
2.1 Beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's	10
2.2 Screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's in de praktijk	11
2.3 Beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind	13
2.4 Het toezicht op de veiligheid van het pleegkind in de praktijk	15
Hoofdstuk 3 Eindoordeel en aanbevelingen	19
Bijlage 1 Toetsingskader	21
Bijlage 2 Onderzoeksopzet	25

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding

Het is de taak van pleegzorgaanbieders om er voor te zorgen dat het pleegkind veilig is in het pleeggezin vanaf de aanvang van de plaatsing tot de beëindiging van de plaatsing. De veiligheid van pleegkinderen kan in het geding komen wanneer een pleegzorgaanbieder haar taken, die zijn gericht op het zorg dragen voor de veiligheid van het pleegkind, niet goed genoeg uitvoert. De inspectie vindt het dan ook belangrijk om meer zicht te hebben op hoe de pleegzorgaanbieders zorg dragen voor de veiligheid van pleegkinderen. Zeker aangezien bij meerdere calamiteiten die de laatste jaren bij de inspectie zijn gemeld sprake was van onveiligheid in pleeggezinnen (verwaarlozing, seksueel misbruik, fysieke mishandeling). In 2008 onderzoekt de inspectie daarom de veiligheid van pleegkinderen in Nederland.

Uitgangspunten van het onderzoek

De inspectie verstaat in dit onderzoek onder veiligheid dat pleegkinderen veilig zijn als zij beschermd zijn tegen alle vormen van mishandeling (affectieve en fysieke verwaarlozing, seksueel misbruik, fysieke mishandeling) binnen het pleeggezin.

Primair ligt de verantwoordelijkheid bij pleegouders om te zorgen voor de veiligheid van het pleegkind binnen hun gezin. Pleegzorgaanbieders zijn verantwoordelijk om ervoor te zorgen dat risicovolle situaties voor pleegkinderen tot een minimum worden beperkt. De inspectie onderscheidt hierbij twee belangrijke taken voor pleegzorgaanbieders. Allereerst moeten zij vaststellen of een (aanstaand) pleeggezin een veilige plek kan bieden voor het pleegkind. Hiertoe is de *screening* van (aspirant) pleeggezinnen op mogelijke veiligheidsrisico's (zoals verslaving of psychiatrische problematiek) van groot belang. Als een kind eenmaal in een pleeggezin verblijft, moeten pleegzorgaanbieders er vervolgens voor zorgen dat er *toezicht* is op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin. Hiertoe is het signaleren van onveilige situaties (zoals kindermishandeling) en het inschatten van mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind (zoals belangrijke veranderingen binnen het pleeggezin) van groot belang.

Verwachtingen inspectie

De inspectie verwacht van pleegzorgaanbieders dat zij systematisch zorgdragen voor de veiligheid van pleegkinderen binnen het pleeggezin door te zorgen voor beleid van voldoende kwaliteit én door te zorgen dat medewerkers dit beleid adequaat in de praktijk brengen.

In het toetsingskader dat de inspectie voor dit onderzoek heeft opgesteld, zijn de verwachtingen (criteria) van de inspectie nader uitgewerkt (zie bijlage 1).

Onderzoeksvraag

De inspectie heeft de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Zorgen de pleegzorgaanbieders systematisch voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen?

Deze onderzoeksvraag heeft de inspectie uitgewerkt in de volgende twee deelvragen:

- screenen de pleegzorgaanbieders het pleeggezin systematisch op mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind?
- houden de pleegzorgaanbieders systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind?

Onderzoeksopzet

Het onderzoek is uitgevoerd in twee fasen: een beleidsanalyse en een praktijkonderzoek. De inspectie heeft via een schriftelijke vragenlijst in juni 2008 het beleid van Trias opgevraagd voor de screening en voor het toezicht op de veiligheid en dit beleid vervolgens geanalyseerd. Vervolgens heeft de inspectie in oktober 2008 het praktijkonderzoek bij Trias uitgevoerd, waarin de toepassing van het beleid in de praktijk is getoetst. Dit is gedaan via twee groepsinterviews met uitvoerend medewerkers en een analyse van een aantal recente dossiers.

Leeswijzer

Dit rapport geeft de resultaten weer van het onderzoek van de Inspectie jeugdzorg bij Trias. In Hoofdstuk 2 geeft de inspectie een oordeel of Trias systematisch zorgt voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen. In Hoofdstuk 3 geeft de inspectie haar eindoordeel en doet zij aanbevelingen aan Trias en de provincie Overijssel. Bijlage 1 bevat het toetsingskader en Bijlage 2 een nadere beschrijving van de onderzoeksopzet.

Hoofdstuk 2 Oordeel en onderbouwing

Inleiding

In dit hoofdstuk geeft de Inspectie jeugdzorg een oordeel over het beleid en handelen van Trias met betrekking tot het beperken van de veiligheidsrisico's voor pleegkinderen binnen pleeggezinnen. Het hoofdstuk is als volgt opgebouwd. Paragraaf 2.1 en 2.2 gaan over de *screening* van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's en paragraaf 2.3 en 2.4 over het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen. De inspectie geeft bij elk thema zowel een oordeel over de kwaliteit van het beleid als over de uitvoering in de praktijk. Per thema geeft de inspectie aan wat haar verwachting is, hoe haar oordeel luidt en wat de bevindingen zijn waarop zij dit oordeel baseert. De oordelen formuleert de inspectie in de termen 'voldoende', 'bijna voldoende', 'matig' en 'onvoldoende'.

De inspectie is van mening dat indien het beleid voor het screenen op veiligheidsrisico's of voor het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen onvoldoende is, er een noodzakelijke voorwaarde ontbreekt voor het *systematisch* handelen in de praktijk. Dit brengt risico's met zich mee voor de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin. Daarom beoordeelt de inspectie de kwaliteit van de praktijk van de screening en van het toezicht op de veiligheid van het pleegkind in die gevallen nooit als voldoende.

Algemeen

De omvang van de pleegzorg neemt toe bij Trias. De stijging van het aantal pleeggezinnen gaat ongeveer gelijk op met de vraag, er is op dit moment sprake van wachtlijsten door de grote vraag naar pleegzorg. Er zijn in 2008 ongeveer 700 pleeggezinnen.

De screening van bestandspleeggezinnen gebeurt door een apart team. De STAP-training vormt hierbij de kern. De screening van netwerkpleeggezinnen gebeurt door reguliere pleegzorgbegeleiders. Ongeveer 40% van de pleeggezinnen is netwerkpleeggezin.

2.1 Beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's

Verwachting

De pleegzorgaanbieder heeft beleid van voldoende kwaliteit voor de systematische screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's.

In het beleid staat beschreven:

- *werkwijze voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's (hoe, wanneer, frequentie);*
- *criteria voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's;*
- *hoe de uitkomsten van de screening moeten worden vastgelegd;*
- *richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen een pleeggezin;*
- *dat een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming voor een pleeggezin moet worden verkregen.*

Oordeel

De inspectie is van oordeel dat de kwaliteit van het beleid van Trias voor de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's onvoldoende is.

Trias beschikt over veel algemene stukken als protocollen, procedures en gedragscodes. In deze stukken is geen specifieke aandacht besteed aan de veiligheid van de pleegkinderen.

Het gebruik van de STAP criteria¹ vindt de inspectie een onvoldoende waarborg voor de screening op veiligheidsrisico's.

Onderbouwing van het oordeel

In het beleid is terug te vinden dat uitkomsten van de screening worden vastgelegd in een format. Dit format biedt ruimte om de uitkomsten van de screening, waaronder ook geconstateerde veiligheidsrisico's vallen, vast te leggen.

Ook is vastgelegd dat voor een pleeggezin een verklaring van geen bezwaar moet worden verkregen bij de Raad voor de Kinderbescherming, voor alle op het adres geregistreerde inwonenden ouder dan 12 jaar. Daarnaast dient een medische verklaring van de (aspirant) pleegouders te worden opgevraagd.

Buiten deze onderwerpen is er in het beleid geen expliciete aandacht voor de systematische screening van het (aspirant)pleeggezin op veiligheidsrisico's. Er zijn geen criteria voor de screening op veiligheidsrisico's benoemd, anders dan de 'STAP criteria' voor de geschiktheid van pleegouders.

De werkwijze voor de screening en richtlijnen voor het handelen bij constateren van veiligheidsrisico's zijn niet in het beleid vastgelegd.

¹ Dit zijn de vijf criteria waarop pleegzorgaanbieders pleegouders in het voorbereidings- en selectietraject (STAP = Samenwerking Team Aspirant-Pleegouders) beoordeelt: 'openheid en duidelijkheid in contact', 'bereidheid tot samenwerking en delen van ouderschap', 'bevorderen van positief zelfbeeld van het kind', 'gedragsverandering zonder schade toe te brengen' en 'inschatten wat pleegzorg betekent voor het dagelijks leven'.

2.2 Screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's in de praktijk

Verwachting

Medewerkers voeren het beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's zichtbaar uit.

Medewerkers:

- *kennen het uitvoeringsbeleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's;*
- *werken conform de werkwijze voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's;*
- *passen de criteria voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's toe;*
- *leggen de uitkomsten van de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's vast conform het beleid;*
- *handelen conform de richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin;*
- *verkrijgen een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming van het pleeggezin.*

Oordeel

De inspectie oordeelt dat door het ontbreken van voldoende beleid de kwaliteit van de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's matig is.

Door het ontbreken van relevant beleid ontbreekt voor de medewerkers een belangrijke voorwaarde voor het systematisch screenen op veiligheidsrisico's.

Positief is dat de medewerkers over het algemeen weten hoe ze moeten screenen op veiligheidsrisico's. De medewerkers volgen de training Portengen,² waarin aandacht wordt besteed aan veiligheidsrisico's. In de STAP-cursus voor (aspirant)pleegouders komt veiligheid wel impliciet aan de orde, maar in het screeningsproces is aandacht voor veiligheidsrisico's niet geborgd. Te veel is afhankelijk van individuele medewerkers.

De inspectie ziet risico's in de praktijk dat pleegkinderen in netwerkpleeggezinnen verblijven, voordat deze gezinnen zijn gescreend op veiligheidsrisico's.

Onderbouwing van het oordeel

Trias kent een apart team van regiowerkers voor de aanname en screening van bestandsgezinnen. De netwerkgezinnen worden gescreend door medewerkers van de langdurige begeleiding. De reden hiervoor is dat de netwerkpleeggezinnen meteen een vast aanspreekpunt krijgen, en niet hoeven te investeren in kennismaking met twee verschillende medewerkers, waarvan er één na de screening weer uit hun beeld verdwijnt.

² Trainingsmethodiek bij de hulpverleningsvariant in de pleegzorg "Terug naar Huis".

Bestandspleeggezinnen

Er zijn vaste overlegmomenten met de teamleider waarbij de voortgang van de screening aan de orde komt. Daarnaast krijgen de medewerkers ook werkbegeleiding van een gedragswetenschapper, die bijhoudt welke zaken aan de beurt zijn om besproken te worden. Ook is er eenmaal per vier weken teamoverleg.

Het inwerkproces behelst onder meer dat een nieuwe medewerker het hele proces van aanmelding tot acceptatie/niet acceptatie van een nieuw pleeggezin meeloopt met een ervaren medewerker. Pas na het doorlopen van dit proces kan een medewerker zelfstandig aan de slag. Wanneer er sprake is van vragen of onzekerheden kunnen medewerkers tussen de vaste overlegmomenten door op consultatieve basis terecht bij de teamleider of de gedragswetenschapper. Of dat gebeurt, is afhankelijk van de medewerker die de screening uitvoert.

Er is bij de screening van bestandspleeggezinnen sprake van een vaste werkwijze met procedurele stappen, die alle screeningsmedewerkers volgen. Na aanmelding krijgen de aspirant-pleegouders een informatiepakket met een aanmeldingsformulier en een uitnodiging voor een informatieavond. De regiowerkers nemen telefonisch contact op naar aanleiding van een ingevuld aanmeldformulier en nemen dan een vragenlijst af. Bij twijfel over één of meer van de onderdelen van de telefonisch afgenomen vragenlijst gaan ze op huisbezoek. Daarna wordt bekeken of kandidaten in aanmerking komen om pleeggezin te worden. Dan worden verklaringen van de Raad voor de Kinderbescherming en een medische verklaring opgevraagd. Als alles akkoord is krijgen de aspirant-pleegouders een STAP-training en wordt een individuele traject ingezet. Tijdens de training zijn er twee huisbezoeken. De beslissing of een aspirant pleeggezin geaccepteerd wordt als pleeggezin wordt pas genomen als alle stappen zijn gezet.

Hoewel er niet veel relevant beleid beschikbaar is voor de medewerkers, blijkt in de praktijk dat ze wel een 'denkbeeldig lijstje' met veiligheidsrisico's in hun hoofd hebben, dat ze als criteria hanteren in het screeningsproces. Dat lijstje wordt ook overgedragen aan nieuwe medewerkers. De nadruk ligt in het hele screeningsproces op goed observeren en open met de pleegouders bespreken waar eventuele vragen en onzekerheden liggen. Pleegouders wordt altijd gevraagd een levensboek te maken, waarin zij opschrijven hoe hun eigen opvoeding er heeft uitgezien en hoe zij opvoeden ervaren, met alle thema's en onzekerheden die daarbij horen. Vragen die door lezen van het boek opkomen bij de medewerkers worden met de pleegouders besproken. Ook vragen over mogelijke veiligheidsrisico's kunnen daarvan deel uitmaken. Als er aandachtspunten voor de pleegouders zijn, dan worden die meegenomen in hun scholingstraject. Slechts in uitzonderingsgevallen leiden vragen over veiligheid of geschiktheid van de pleegouders tot het afwijzen van een gezin. Soms trekken pleegouders zichzelf gedurende het proces terug. De verslaglegging van het screeningstraject gebeurt in een vast format, het gezinsverslag, waarin ook aandachtspunten voor verdere begeleiding

worden vastgelegd. Dit verslag wordt in het dossier opgenomen, het levensboek uit privacy-overwegingen niet.

Netwerkpleeggezinnen

De screening van netwerkpleeggezinnen gebeurt, anders dan bij de bestandsgezinnen, door reguliere pleegzorgbegeleiders. In de praktijk gebeurt dat pas enige tijd nadat Bureau Jeugdzorg er één of meer kinderen heeft geplaatst en er een indicatie is afgegeven.

Netwerkpleegouders krijgen geen STAP-cursus aangeboden. Dat is wel gedaan in het verleden, maar de ervaring is dat hiervan geen gebruik wordt gemaakt. Waar in het scholingstraject voor bestandspleeggezinnen gemiddeld 1 op de 8 gezinnen alsnog afhaakt, vindt bij netwerkpleeggezinnen een zodanige (zelf)selectie dus niet plaats omdat het scholingstraject ontbreekt. Dat afhaken hoeft overigens niet per sé vanwege veiligheidsrisico's te zijn.

Hoewel de criteria m.b.t. veiligheid van het pleegkind hetzelfde zijn voor bestandspleeggezinnen en netwerkpleeggezinnen, is de weging wel wat anders. Uit de interviews blijkt dat de regiowerkers vinden dat een eerste veiligheidscheck al door Bureau Jeugdzorg is gedaan, om te bepalen of het kind in het gezin veilig is.

De verantwoordelijkheidsverdeling tussen pleegzorgaanbieder en BJZ als het pleegkind al in het (netwerk)gezin geplaatst is, maar het gezin nog niet is gescreend

Bij netwerkplaatsingen bevindt het pleegkind zich in de meeste gevallen al (geruime tijd) in het pleeggezin voordat de screening heeft plaatsgevonden, omdat het kind vanuit een crisissituatie snel uit huis moest worden geplaatst door bureau jeugdzorg.

Trias gaat er in deze situaties vanuit dat de medewerkers van Bureau Jeugdzorg professioneel genoeg zijn om te kunnen beoordelen of een netwerkplaatsing voldoende veilig is. Zij voelen zich verantwoordelijk voor de resultaten van het screeningsproces, maar er zijn geen duidelijke afspraken over wie de verantwoordelijkheid voor het zicht op de veiligheid van het geplaatste kind tijdens het screeningsproces draagt. De positieve ontwikkeling van het kind blijft in alle gevallen leidend.

2.3 Beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind

Verwachting

De pleegzorgaanbieder heeft uitvoeringsbeleid van voldoende kwaliteit voor het systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind.

In het beleid staat beschreven:

- *richtlijnen over hoe en met welke frequentie de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden ingeschat;*
- *richtlijnen over hoe en met welke frequentie er direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden gehouden (ofwel: hoe een pleegkind (apart) moet worden gezien).*
- *richtlijnen over hoe en met welke frequentie er met pleegouders moet worden overlegd over de veiligheid van een pleegkind;*

- criteria voor wanneer risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie;
- hoe de uitkomsten van de veiligheidsinschatting moeten worden vastgelegd;
- richtlijnen over hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling.

Verwacht wordt dat de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleezorgaanbieder en BJZ t.a.v. de veiligheid van het pleegkind staat beschreven:

- de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleezorgaanbieder en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen (wie doet wat wanneer);
- hoe met welke frequentie de pleezorgaanbieder met BJZ overlegt over de veiligheid van een pleegkind;
- de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleezorgaanbieder en BJZ bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling (wie doet wat wanneer).

Oordeel

De inspectie is van oordeel dat de kwaliteit van het beleid van Trias voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind onvoldoende is.

Er is geen specifiek beleid over hoe de veiligheid moet worden ingeschat. Wel is in de instellingsbrede protocollen aandacht voor hoe te handelen bij (vermoedens van) kindermishandeling. Trias heeft (nog) geen afspraken met Bureau Jeugdzorg vastgelegd over de verantwoordelijkheidsverdeling (wie doet wat wanneer) bij het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen.

Onderbouwing van het oordeel

Trias heeft geen specifiek beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind. Er zijn wel richtlijnen over de frequentie van bezoek aan het pleeggezin, maar niet over hoe er direct zicht moet worden gehouden op de veiligheid van een kind in een pleeggezin.

Er is in het beleid geen specifieke aandacht voor veiligheidsrisico's, wel zijn er tips over hoe gesprekken met ouders over gevoelige onderwerpen gevoerd kunnen worden. Er is op dit moment een conceptchecklist opgesteld, die nog ingevoerd zal worden.

Omdat het beleid niet is toegespitst op pleezorg, gaat het ook niet in op de risico's van 'life events' als verhuizing, echtscheiding, nieuwe relaties of ziekte in het pleeggezin.

De verantwoordelijkheidsverdeling tussen Trias en Bureau Jeugdzorg Overijssel (BJzO) is als volgt. Op dit moment ligt er een concept 'samenwerkingsdocument Pleezorg in Overijssel'. Dit is bij het schrijven van het rapport nog niet formeel in werking getreden. In dit document is aandacht voor wettelijke kaders, praktische zaken en verantwoordelijkheidsverdeling tussen beide instellingen.

Er zijn echter geen afspraken vastgelegd met Bureau Jeugdzorg over de verantwoordelijkheidsverdeling bij het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen tijdens de plaatsing in het pleeggezin, behoudens dat BJzO de hulpverlening volgt en evalueert.

Bij een (vermoeden van) kindermishandeling is een protocol kindermishandeling voorhanden, waarin onder andere de rol van het AMK is opgenomen.

2.4 Het toezicht op de veiligheid van het pleegkind in de praktijk

Verwachting

Medewerkers voeren het beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind zichtbaar uit.

Medewerkers:

- kennen het uitvoeringsbeleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind;
- voeren de veiligheidsinschattingen uit conform het beleid;
- houden direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin conform het beleid (ofwel: het (apart) zien een pleegkind);
- overleggen met pleegouders over de veiligheid van een pleegkind conform het beleid;
- hanteren hierbij de criteria op grond waarvan risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie;
- leggen de uitkomsten van de veiligheidsinschatting vast conform het beleid;
- handelen conform de richtlijnen hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling;
- handelen richting BJZ conform de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen;
- overleggen over de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin met BJZ conform de gemaakte afspraken;
- handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling met BJZ conform de gemaakte afspraken.

Oordeel

De inspectie oordeelt dat door het ontbreken van voldoende beleid de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen door medewerkers matig is.

Het toezicht is nog te veel afhankelijk van de betreffende medewerkers. De aandacht voor veiligheid is nog onvoldoende expliciet en systematisch door het ontbreken van specifiek beleid. De verslaglegging van de pleegzorgbegeleiding in het dossier is door het onderbreken van contactjournaals weinig transparant, ook wat betreft het vastleggen van gesignaleerde veiligheidsrisico's. Hierdoor bestaat het risico dat er onvoldoende planmatig en systematisch wordt gehandeld bij zorgen over de veiligheid van het pleegkind. Door het ontbreken van afspraken tussen Trias en bureau jeugdzorg over de verantwoordelijkheidsverdeling is onvoldoende transparant wie wat doet om zicht te houden op de veiligheid van het pleegkind, ook bij een verhoogd veiligheidsrisico.

Positief vindt de inspectie dat medewerkers tijdens de pleegzorgbegeleiding alert zijn op de veiligheid van het pleegkind. De inspectie waardeert dat de medewerkers van Trias zonodig de hulp inroepen van een gedragswetenschapper.

Onderbouwing van het oordeel

Trias heeft een inwerkprogramma voor nieuwe medewerkers.

Er vindt eens per 6 weken werkoverleg met de teamleider plaats, eens per maand teamoverleg en eens per zes weken casuïstiekoverleg, waarbij ook de gedragswetenschapper aanwezig is. Verder is er eens per 4 tot 6 weken overleg tussen pleegzorgbegeleider en gedragswetenschapper om de inhoud van de zaken te bespreken. Daarnaast is het mogelijk om zonodig consult te vragen aan een gedragswetenschapper.

Bij de start van de begeleiding van een pleegkind krijgen de pleegzorgbegeleiders het screeningsverslag (gezinsverslag genoemd), waarin aandachtspunten voor de begeleiding staan. Bij het eerste afstemmingsgesprek met de pleegouders en het pleegkind worden deze aandachtspunten besproken. Zonodig komen deze punten in de verdere begeleiding steeds opnieuw aan de orde

De pleegzorgbegeleiders gaan in de meeste gevallen eenmaal per vier weken langs bij het gezin. Afhankelijk van de situatie kan dat ook meer of minder zijn. Of het pleegkind apart wordt gezien is vaak afhankelijk van de situatie. Pleegzorgbegeleiders zien ook de waarde van de informatie die zij uit het meemaken van de interactie tussen pleeggezin en pleegkind krijgen. Pleegzorgbegeleiders vinden het de taak van de gezinsvoogd om apart met een pleegkind te spreken.

Er wordt over het algemeen niet expliciet over het thema veiligheid gesproken met de pleegouders, maar meer over hoe het met het kind gaat. Medewerkers zijn tijdens de huisbezoeken alert op hoe het met het kind gaat en stellen hun zorgen zonodig aan de orde in de gesprekken met de pleegouders en het pleegkind.

Om zicht te houden op de veiligheid van het pleegkind worden geen expliciete veiligheidsinschattingen gemaakt aan de hand van een risicotaxatie-instrument. Wanneer pleegouders zelf signalen over mogelijke risico's afgeven of in het geval van wijzigingen in de gezinssituatie, is dat reden om extra alert te zijn en de zorgen ter sprake te brengen.

Als er sprake is van incidenten is daarvoor een meldingsformulier beschikbaar, dat altijd wordt besproken met leidinggevende en team en voor zover nodig met de gezinsvoogd.

Het vastleggen van uitkomsten van veiligheidsinschattingen gebeurt niet expliciet. Er wordt halfjaarlijks gerapporteerd. Er wordt geen gebruik gemaakt van contactjournals, waardoor actuele informatie voor collega's verloren kan gaan. Zorgen met betrekking tot de veiligheid zijn niet goed terug te vinden in het dossier. Ook worden afwegingen van medewerkers nergens expliciet vastgelegd, waardoor deze niet inzichtelijk zijn.

In het geval van netwerkpleeggezinnen nemen pleegzorgbegeleiders vaak contact op met school om na te vragen hoe het daar met het kind gaat.

Ze letten na de screening goed op 'niet-pluis' signalen in het pleeggezin of bij het pleegkind, maar zeggen daarbij wel iets minder kritisch te zijn dan bij de bestandsgezinnen, omdat het voor het pleegkind een belangrijke meerwaarde heeft dat het in het eigen netwerk opgroeit. De genoemde meerwaarde weegt dan in de ogen van Trias op tegen andere, mogelijk wat minder optimale factoren.

De verantwoordelijkheidsverdeling tussen Trias en Bureau Jeugdzorg over het zicht houden op de veiligheid van pleegkinderen is per casus verschillend. Er is een verschil merkbaar tussen casemanagers en gezinsvoogden. Met casemanagers is het moeilijker afspraken maken omdat zij minder tijd beschikbaar hebben dan gezinsvoogden. Bij Trias merkt men wel de positieve invloed van de invoering van de Delta methodiek, waardoor de gezinsvoogden per casus meer tijd beschikbaar hebben. Bij de halfjaarlijkse evaluaties met het pleeggezin zijn zowel de Trias als de bureau jeugdzorg medewerker (casemanager of (gezins)voogd) aanwezig.

Trias is van mening dat BJzO verantwoordelijk is voor de veiligheid van het kind. Wanneer Trias vindt dat er sprake is van een verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind, dan melden de medewerkers dit bij Bureau Jeugdzorg. Overleg over de veiligheid van een pleegkind komt niet standaard voor met de Bureau Jeugdzorg medewerker, tenzij hier directe aanleiding voor is.

Hoofdstuk 3 Eindoordeel en aanbevelingen

In dit hoofdstuk geeft de Inspectie jeugdzorg haar oordeel over de mate waarin Trias systematisch zorg draagt voor de veiligheid van pleegkinderen binnen het pleeggezin. Vervolgens doet de inspectie aanbevelingen aan Trias en aan de provincie Overijssel.

Verwachting

Pleegkinderen hebben recht op een veilige plek in het pleeggezin waarin zij opgroeien. Zij dienen beschermd te zijn tegen alle vormen van mishandeling binnen het pleeggezin en er dient zicht te zijn op mogelijke veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin. Van pleegzorgaanbieders verwacht de inspectie dat zij risicovolle situaties voor pleegkinderen tot een minimum beperken. Zij dienen hiertoe (aspirant) pleeggezinnen te *screenen* op mogelijke veiligheidsrisico's en zij dienen *toezicht* te houden op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin, door onveilige situaties te signaleren en mogelijke veiligheidsrisico's voor pleegkinderen in te schatten.

De inspectie verwacht van pleegzorgaanbieders dat zij dit *systematisch* doen door te zorgen voor beleid van voldoende kwaliteit én door te zorgen dat medewerkers dit beleid adequaat in de praktijk brengen.

Eindoordeel

1. *Het systematisch screenen van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* voor de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's is onvoldoende. Het beleid stoelt vooral op de STAP-training. Dat is niet voldoende voor wat betreft de systematische aandacht voor de mogelijke veiligheidsrisico's.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van de screening van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's *door medewerkers* matig. De medewerkers hebben wel oog voor de veiligheid van het kind, maar dit hangt nog teveel af van de kwaliteiten van de individuele medewerker.

2. *Het systematisch toezicht houden op de veiligheid van pleegkinderen is van matige kwaliteit.*
 - De kwaliteit van het *beleid* voor het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen is onvoldoende. Het aanwezige beleid is te algemeen en niet specifiek gericht op veiligheid van kinderen in pleegzorg.
 - Door het ontbreken van voldoende beleid is de kwaliteit van het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen *door medewerkers* matig. De medewerkers zijn zich wel bewust van risico's en letten hier ook wel op, maar er is te weinig sprake van het systematisch kijken naar de veiligheid van pleegkinderen.

Daarnaast heeft de inspectie een zorgelijk knelpunt geconstateerd rondom de plaatsing van pleegkinderen in netwerkgezinnen. Deze kinderen verblijven vaak geruime tijd in een netwerkgezin zonder dat de geschiktheid en veiligheid van het gezin adequaat is ingeschat door bureau jeugdzorg en/of Trias. Ook is dan onduidelijk door wie en op welke wijze er toezicht op de veiligheid van de kinderen wordt gehouden. Dit houdt risico's voor de kinderen in.

Aanbevelingen

Aan Trias

- Maak een verbeterplan (inclusief termijnen) om te komen tot:
 - beleid voor de *screening* op veiligheidsrisico's van het pleeggezin;
 - beleid voor het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen binnen pleeggezinnen;
 - implementatie van het beleid in de dagelijkse praktijk van screening en toezicht houden;
 - transparante verslaglegging in de dossiers, ook van veiligheidsrisico's. Maak gebruik van contactjournaals.
- Neem in het reeds bestaande concept samenwerkingsdocument met Bureau Jeugdzorg een verantwoordelijkheidsverdeling op over wie wat doet om zicht te houden op de veiligheid van pleegkinderen vanaf het moment dat de kinderen in een (netwerk of bestands)gezin zijn geplaatst.

Aan de provincie Overijssel

- Maak afspraken met Trias over het verbeterplan en over de afspraken tussen Trias en Bureau Jeugdzorg;
- Zie toe op een spoedige uitvoering van het verbeterplan en de totstandkoming van de afspraken tussen Trias en Bureau Jeugdzorg.

Bijlage 1 Toetsingskader

Toetsingskader van de Inspectie jeugdzorg voor het onderzoek naar de veiligheid binnen pleeggezinnen

Achtergrond van het onderzoek

De inspectie onderscheidt twee belangrijke thema's bij het zorgdragen voor de veiligheid in pleeggezinnen. Allereerst dient te worden vastgesteld of een (aanstaand) pleeggezin een veilige plek kan bieden voor het pleegkind ('*screening*'). Ten tweede, als een kind eenmaal in een pleeggezin verblijft, dient er *toezicht* te zijn op de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin.

Beide aspecten gelden overigens zowel voor plaatsingen in bestandsgezinnen (waarbij er voorafgaand aan de plaatsing geen relatie is tussen pleegkind en pleeggezin) als in netwerkgezinnen (waarbij het pleeggezin uit de naaste omgeving van het kind komt).

Het onderzoek dient een antwoord te geven op de volgende vraag:

Zorgen de pleegzorgaanbieders systematisch voor de veiligheid van kinderen in pleeggezinnen?

Deze vraag is geconcretiseerd in de volgende twee deelvragen:

- screenen de pleegzorgaanbieders het pleeggezin systematisch op mogelijke veiligheidsrisico's voor het pleegkind?
- houden de pleegzorgaanbieders systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind?

Toelichting op het toetsingskader

De inspectie heeft de vraagstelling vertaald in een toetsingskader, waarin schematisch is weergegeven wat de Inspectie jeugdzorg verwacht van de pleegzorgaanbieders. Op basis van het toetsingskader komt de inspectie tot haar oordeel over de kwaliteit van het handelen van de pleegzorgaanbieders ten aanzien van het zorgdragen voor de veiligheid van het pleegkind in het pleeggezin.

De twee thema's van het onderzoek staan in de eerste kolom van het toetsingskader benoemd (systematische screening en systematisch toezicht). In de tweede kolom staan de criteria (normen) geformuleerd waaraan de inspectie het handelen van de pleegzorgaanbieders beoordeelt. In de derde kolom zijn de indicatoren benoemd aan de hand waarvan de inspectie nagaat in hoeverre aan de criteria wordt voldaan. In de laatste kolom staat beschreven van welke onderzoeksbronnen de inspectie gebruik maakt om vast te stellen of, en zo ja in hoeverre de indicatoren aanwezig zijn.

Thema's	Criteria (Wanneer is het goed?)	Indicatoren (Waarom kun je dat zien?)	Bronnen
Systematische screening van het pleeggezin ³ op veiligheidsrisico's voor het pleegkind	1. De pleegzorgaanbieder heeft uitvoeringsbeleid ⁴ van voldoende kwaliteit voor de systematische screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's	In het uitvoeringsbeleid staat beschreven: - criteria voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's; - werkwijze voor de screening van een pleeggezin op veiligheidsrisico's (hoe, wanneer, frequentie); - hoe de uitkomsten van de screening moeten worden vastgelegd; - richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen een pleeggezin; - dat een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming voor een pleeggezin moet worden verkregen.	Beleidsdocumenten
	2. Medewerkers voeren het beleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's zichtbaar uit	Medewerkers: - kennen het uitvoeringsbeleid voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's; - passen de criteria voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's toe; - werken conform de werkwijze voor de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's; - leggen de uitkomsten van de screening van het pleeggezin op veiligheidsrisico's vast conform het beleid; - handelen conform de richtlijnen over hoe te handelen bij geconstateerde veiligheidsrisico's binnen het pleeggezin; - verkrijgen een verklaring van geen bezwaar bij de Raad voor de Kinderbescherming van het pleeggezin.	Interviews met medewerkers Dossiers
Systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind	1. De pleegzorgaanbieder heeft uitvoeringsbeleid van voldoende kwaliteit voor het systematisch toezicht op de veiligheid van het pleegkind	In het uitvoeringsbeleid staat beschreven: - richtlijnen over hoe de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden ingeschat; - richtlijnen over de frequentie waarmee de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden ingeschat; - criteria voor wanneer risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie; - hoe de uitkomsten van de veiligheidsinschatting moeten worden vastgelegd;	Beleidsdocumenten

³ Onder pleeggezin worden alle inwonenden in het pleeggezin verstaan.

Onder pleeggezinnen worden bestands- en netwerkgezinnen verstaan.

⁴ Onder uitvoeringsbeleid wordt verstaan: richtlijnen, protocollen, werkinstructies, (beschrijvingen van) werkprocessen, etc.

Thema's	Criteria (Wanneer is het goed?)	Indicatoren (Waarom kun je dat zien?)	Bronnen
		- richtlijnen over hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling; - richtlijnen over hoe er direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden gehouden (ofwel: hoe een pleegkind (apart) moet worden gezien); - richtlijnen over de frequentie waarmee er direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin moet worden gehouden (ofwel: met welke frequentie een pleegkind (apart) moet worden gezien); richtlijnen over hoe er met pleegouders moet worden overlegd over de veiligheid van een pleegkind; - richtlijnen over de frequentie waarmee er met pleegouders moet worden overlegd over de veiligheid van een pleegkind. Ten aanzien van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ t.a.v. de veiligheid van het pleegkind staat beschreven: - de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen (wie doet wat wanneer); - hoe de pleegzorgaanbieder met BJZ overlegt over de veiligheid van een pleegkind; - met welke frequentie de pleegzorgaanbieder met BJZ overlegt over de veiligheid van een pleegkind; - de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in het pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling (wie doet wat wanneer).	
	2. Medewerkers voeren het beleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind zichtbaar uit	Medewerkers: - kennen het uitvoeringsbeleid voor het toezicht op de veiligheid van het pleegkind; - voeren de veiligheidsinschattingen uit conform het beleid; - hanteren de criteria op grond waarvan risico's opnieuw moeten worden ingeschat buiten de vastgestelde frequentie; - leggen de uitkomsten van de veiligheidsinschatting vast conform het beleid; - handelen conform de richtlijnen hoe te handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de vei-	Interviews met medewerkers Dossiers

Thema's	Criteria (Wanneer is het goed?)	Indicatoren (Waaraan kun je dat zien?)	Bronnen
		ligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling; - houden direct zicht op de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin conform het beleid (ofwel: het (apart) zien een pleegkind); - overleggen met pleegouders over de veiligheid van een pleegkind conform het beleid; - handelen richting BJZ conform de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de pleegzorgaanbieder en BJZ betreffende het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen; - overleggen over de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin met BJZ conform de gemaakte afspraken; - handelen bij een geconstateerd verhoogd risico voor de veiligheid van een pleegkind in een pleeggezin en/of (een vermoeden van) kindermishandeling met BJZ conform de gemaakte afspraken.	

Bijlage 2 Onderzoeksopzet

Het pleegzorgonderzoek van de Inspectie jeugdzorg is uitgevoerd in twee fasen: een beleidsanalyse en een praktijkonderzoek. De beleidsanalyse vond plaats bij alle 28 pleegzorgaanbieders. Vervolgens is het praktijkonderzoek uitgevoerd bij achttien pleegzorgaanbieders: één pleegzorgaanbieder per provincie/ stadsregio en de drie landelijke pleegzorgaanbieders.

Beleidsanalyse

De inspectie heeft via een schriftelijke vragenlijst (juni 2008) bij alle pleegzorgaanbieders hun beleid over de volgende thema's opgevraagd en vervolgens geanalyseerd:⁵

- de *screening* van pleeggezinnen op veiligheidsrisico's;
- het *toezicht* op de veiligheid van pleegkinderen;
- de *verantwoordelijkheidsverdeling* tussen Trias en bureau jeugdzorg voor het toezicht op de (veiligheid) van pleegkinderen.

Praktijkonderzoek

Het praktijkonderzoek bij Trias is uitgevoerd in oktober 2008. Met het praktijkonderzoek heeft de inspectie de toepassing van het beleid voor de *screening* en het *toezicht* in de praktijk getoetst. Dit is gedaan via twee groepsinterviews met uitvoerend medewerkers (een interview over de screening op veiligheidsrisico's en een interview over het toezicht op de veiligheid van pleegkinderen). Vervolgens heeft de inspectie een aantal recente dossiers geanalyseerd op deze thema's. De interviews en dossieranalyse vonden plaats aan de hand van gestructureerde vragenlijsten.

⁵ Onder (uitvoerings)beleid is verstaan: richtlijnen, protocollen, werkinstructies, (beschrijvingen van) werkprocessen, etc.